

Wilde Zwaan *Cygnus cygnus* voor het vierde jaar broedend in ZW-Drenthe

Arend J. van Dijk & Henk Everts

Konden de Wilde Zwanen in 2006 en 2007 terugkijken op een succesvol broedseizoen, in 2008 pakte dat onder verdachte omstandigheden anders uit. Na enige weken broeden verliet het vrouwtje plotseling het nest. Na ongeveer een maand zat het vrouwtje opnieuw op eieren, maar ook deze broedpoging was niet succesvol. We vermoeden dat eieren zijn uitgethaald door mensen.

In 2005 werd de Wilde Zwaan in Wapserveen als nieuwe Nederlandse broedvogel vastgesteld. In dat jaar werden geen jongen grootgebracht, maar in 2006 en 2007 was dat wel het geval (van Dijk 2006, van Dijk & Everts 2007). In 2008 zijn net als in vorige jaren de handel en wandel van de zwanen en hun jongen zo veel mogelijk gevolgd en daarvan wordt in dit artikel verslag gedaan. We hebben dankbaar gebruik gemaakt van de observaties van J. Kelholt en de waarnemingen in www.waarneming.nl.

Foto: Jonge Wilde Zwaan,
Wapserveen 6 juni 2006
(Arend J. van Dijk)

Vierde broedjaar 2008

Zoals gebruikelijk bivakkeerde het broedpaar de gehele winter in het dal van de Wapserveense en Steenwijker Aa. Vanaf half maart werd aan het nest gebouwd en op 31 maart broedde het vrouwtje. Op 18 april gedroeg het vrouwtje zich niet broedvast en op de 21e had het paar de nestplaats verlaten en bleek het nest geheel leeg, zonder sporen van predatie of iets dergelijks. Het paar bleef in de buurt en op 9 mei broedde het vrouwtje opnieuw op het nest, met het wakende mannetje in de buurt. Tot op 21 juni zat het broedende vrouwtje op 5 eieren, maar op 22 juni waren beide ouders verdwenen en het nest verlaten. Naderhand werd het paar teruggevonden in de graslanden bij Eesveen. Het nest bleek geheel intact zonder resten van eieren en ook zonder sporen die duiden op predatie.

Beide mislukte broedpogingen doen het vermoeden rijzen dat de eieren moedwillig door mensen zijn weggehaald. Een potentiële predator als een Vos *Vulpus vulpus* zal eerst de agressieve zwanen moeten zien te passeren en meermalen moeten zwemmen, het nest beklimmen om er vervolgens steeds met één ei vandoor te gaan. Bij het nest werden geen sporen gezien die wijzen op een schermutseling. Het tweede legsel is ongeveer 40 dagen bebroed geweest, hetgeen overeenkomt met de maximale broedduur van de Wilde Zwaan (Rees et al. 1997). Het lijkt er dus op dat de eieren net voor het uitkomen zijn verdwenen.

Het aantal eieren in het eerste broedsel is onbekend, in het tweede lagen 5 eieren (112,0x68,8, 112,2x71,7, 113,8x71,2, 111,8x69,3, 117,8x70,8 mm) elk ongeveer 330 g.

Tot 29 augustus verbleef het paar in de graslanden tussen Wapserveen en Steenwijk en op die datum bleek het vrouwtje in de vleugelrui in de zandwinplas Eesveen. Op 9 september was ook het mannetje in de vleugelrui. Tussen 22 en 25 september konden beide ouders weer vliegen. In oktober-november zaten geregeld 2-9 Wilde Zwanen op het Dwingelderveld (J. Kleine) en in graslanden ten westen ervan. In december 2008 t/m februari 2009 verbleef een groep van 2 tot 11 Wilde Zwanen afwisselend ten noorden van Ansen en in Wapserveen-Nijensleek. Waarschijnlijk bevonden beide broedvogels zich steeds tussen deze zwanen, maar konden niet als zodanig worden herkend.

De twee jongen van 2006

Deze twee jongen zijn niet individueel herkenbaar en uitsluitend is voornamelijk verkregen op basis van het gedrag en het optrekken met het broedpaar en de geringde jongen van 2007. Tot 29 februari 2008 werden deze twee jongen gezamenlijk bij Wapserveen gezien. Van 1 april tot 8 juni zaten ze hoogstwaarschijnlijk veelal samen met de drie geringde jongen van 2007 in Diependal (www.waarneming.nl), waar er maximaal 5 bijeen zijn gezien. Op 23 juni zaten ze in het grasland bij Ansen en van 3 tot 29 augustus en wederom op 22-25 september in Wapserveen-Eesveen. In de tussentijd hebben ze op een onbekende plaats de slagpennen geruid. Misschien houdt de waarneming van twee overtrekkende Wilde Zwanen op 31 augustus bij Anloo en Balloo hier wel verband mee (H. & S. Olk). In oktober 2008 t/m januari 2009 verbleven beide vogels waarschijnlijk in dezelfde groep als de ouders en de geringde jongen.

Foto: Wilde Zwaan met jong, Wapserveen 4 juni 2006 (Arend J. van Dijk)

De vier jongen van 2007

Na het vliegvlug worden zaten deze jongen (aluminiumring en gele afleesbare pootring) tot 8 maart bij het broedpaar. Een jong zat op 22 januari apart en leek te zijn verstoten. Op de 25e werd het voor het laatst gezien en begin april werd bij toeval de aluminium pootring gevonden met wat resten van veren en botten. Tot 26 april werden de 3 geringde jongen geregeld in het dal van de Vledder en Wapserveense Aa gezien. Vanaf 22 mei tot 12 juli zaten in Diependal bij Beilen 2 tot 5 Wilde Zwanen, waarbij af en toe gele pootringen werden gezien (S. Schilperoord, A. Vink, E. de Weert, P. van Wetten, www.waarneming.nl). Waarschijnlijk ging het om jongen van zowel 2006 als 2007, alleen werden er in het onoverzichtelijke gebied meestal niet meer dan 2 tot 4 gezien of verbleven ze soms ook elders. Na 6 augustus ontbreken waarnemingen uit Diependal en op 22-25 september, dus na de slagpenrui, doken de geringde jongen weer op in Wapserveen. Tussen 4 oktober 2008 en 19 december werden ze vooral in het beekdal van de Oude Vaart tussen Wittelte en Ansen gezien, waarbij ze vaak de nacht doorbrachten op het Dwingelderveld. Daarna zaten ze tot 6 februari 2009 in het beekdal van de Vledder en Wapserveense Aa.

2009 het vijfde broedjaar?

Uiteraard zijn we benieuwd naar de broedresultaten in 2009, waarbij we hopelijk verschoond blijven van ervaringen zoals in 2008. Het broedpaar zit in elk geval weer in de buurt van de nestplaats. Grootchalige veranderingen in de inrichting van de zandwinplas Eesveen, met kans op aantasting van de rust en het voedselaanbod, kunnen een bottleneck vormen voor het opgroeien van de jongen. Tot dusverre gedragen de Drentse Wilde Zwanen zich als standvogel, waarbij de jongen tot tenminste 30 km van de broedplaats zijn waargenomen. De jongen kunnen op 4 tot 6 jarige leeftijd zelf gaan broeden. Dat zou dan op z'n vroegst in 2010 het geval kunnen zijn. Het is niet waarschijnlijk dat ze zich dan nabij het ouderpaar vestigen, want zodra dat paar broedactief is worden alle zwanen uit het territorium verdreven. Zowel de broedvogels als jongen vermengden zich in de winter geregeld met overwinteraars.

Summary: Whooper Swan *Cygnus cygnus* failed breeding attempt in 2008 during fourth year of breeding in SW-Drenthe.

*On 31 March 2008 the female was found breeding at the same site as in 2005-07, but on 21 April the nest was abandoned and empty. On 9 May the female incubated a repeat clutch with the vigilance male nearby. The nest contained 5 eggs. On 22 June, after forty days of incubation, the nest again turned out to be abandoned and empty. Since we did not detect traces of predation (Red Fox *Vulpes vulpes* might be able to predate a Whooper Swan's nest), we suppose that the nest might be emptied by an egg collector. After leaving the nest site the couple stayed in the area till February 2009. In September both moulted their wing feathers.*

The two young raised in 2006 and three of the four young (one was found dead in April) raised in 2007 were observed in the study area till February and April 2008 respectively. In May-July they were seen in a wetland near Beilen, 20 km to the northeast and some of them also in the meadows near the nest site in August. Between the end of September 2008 and February 2009 at least the banded young of 2007 and most likely also the young of 2006 often were observed in two river valleys near the nest site in SW-Drenthe. Both parents and young behave like sedentary birds.

Literatuur

Van Dijk A.J. 2006a. De Wilde Zwaan: een nieuwe Nederlandse broedvogel. *Limosa* 79: 81-94.

Van Dijk A.J. & Everts H. 2008. Wilde Zwaan *Cygnus cygnus* voor het derde jaar broedend in ZW-Drenthe. *Drentse Vogels* 21:16-19.

Rees E., O. Einarsson, B. Laubek 1997. *Cygnus Cygnus Whooper Swan*. BWP Update Vol 1, nr 1: 27-35.

Adres:

Anserweg 8, 7975 PB Uffelte,
arend.vandijk@sovon.nl